

۱۳۸۷/۱۱/۹
۱۳۸۷/۱۱/۹

دانشگاه الزهراء

دانشکده الاهيات

پايان نامه

جهت اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد

رشته‌ی الاهيات- فلسفه و کلام اسلامی

عنوان:

توجیه اعتقادات دینی از دیدگاه ویلیام آلتون و نقد آن

استاد راهنما:

خانم دکتر نرگس نظر نژاد

استاد مشاور:

خانم دکتر فروزان راسخی

دانشجو:

بتول احمدی

شهریور ۱۳۸۷

۱۵۴۵۴

کتابخانه مرکزی دانشگاه الزهراء

۱۳۸۷ / ۹ / ۱۱

باسمه تعالی

بموجب نامه شماره..... مورخ..... جلسه دفاع از پایان نامه
خانم..... دانشجوی رشته..... دانشکده..... به شماره
دانشجویی..... در روز..... مورخ..... تحت
عنوان..... در اطاق..... برگزار
گردید.

ابتدا خانم..... گزارشی از کار پژوهشی خود را ارائه کردند و سپس به سؤالات
اعضاء حاضر در جلسه پاسخ دادند. در پایان هیأت داوران رساله دانشجو را با نمره..... و
امتیاز..... مورد قبول قرار دادند.

قرار ندادند.

هیأت داوران:

۱- استاد راهنما

۲- استاد مشاور

۳- داور

۴- داور

امضاء نام و نام خانوادگی مدیر گروه

امضاء نام و نام خانوادگی رئیس دانشکده

یا نماینده بی دانشکده در شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه

تقدیم به:

ویلیام آستون و همه‌ی ره‌پویان راه حکمت و معرفت.

تقدیر و تشکر:

با امتنان و سپاس به درگاه احدیت که این رساله به انجام رسید. وظیفه خود می‌دانم که از استاد بزرگوارم سرکار خانم دکتر نرگس نظرنژاد، استاد راهنمایم که همواره مرا در نوشتن این رساله همراهی کرده‌اند و با صبر و حوصله فراوان بر کارم نظارت داشته‌اند، قدردانی کنم و زحماتشان را ارج نهم. هم‌چنین از سرکار خانم دکتر فروزان راسخی که زحمت مشاوره‌ی این رساله را به عهده گرفته‌اند، کمال تشکر را دارم. از خداوند توفیق روزافزون علمی برای این دو استاد بزرگوار آرزومندم.

• چکیده

رساله‌ی حاضر در صدد بیان دیدگاه ویلیام آلستون فیلسوف و معرفت‌شناس معاصر آمریکایی در باب توجیه اعتقادات دینی است و می‌کوشد نشان دهد که وی چگونه با توسل به تجربه‌ی دینی باورهای دینی را موجه سازد. آلستون تجربه‌ی دینی را به ادراک خداوند یا همان آگاهی تجربی از خدا محدود می‌کند. او مدعی است که تجربه‌ی دینی از نظر ساختاری همانند تجربه‌ی حسی است، همان‌طور که تجربه‌ی حسی منبعی برای آگاهی از جهان محسوس است، تجربه‌ی دینی نیز می‌تواند منبعی برای آگاهی ما از جهان نامحسوس باشد. آلستون معتقد است، باور ادراکی توجیه در بادی امری را برای شخص فراهم می‌سازد و اگر توجیه در بادی امر در معرض یک ابطال‌کننده یا نقض‌کننده قرار نگیرد، به توجیه مطلق بدل می‌شود. آلستون با پذیرش اعتمادگرایی در فرآیند ادراک، (اعم از حسی و غیر حسی) مدعی است اگر باوری براساس رویه‌ی معتبر معرفتی کسب شود آن باور صادق، موجه و در نهایت عقلانی است. آلستون اخیراً در باب معرفت‌شناسی تغییر موضع داده است. وی برخلاف معرفت‌شناسی معاصر، موجه بودن را تنها ویژگی باور نمی‌داند، بلکه مدعی است در خصوص باورها، مطلوب‌های معرفتی متفاوتی وجود دارند که در تأمل فلسفی در باب ادراک بشر و ارزش‌داوری معرفتی اهمیتی محوری دارد.

واژگان کلیدی: آلستون، باور، صدق، توجیه، اعتمادگرایی، مطلوب معرفتی

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه.....
۲.....	• مسأله پژوهش.....
۳.....	• هدف و ضرورت پژوهش.....
۴.....	• ساختار پژوهش.....
۷.....	فصل ۱. درآمدی بر معرفت‌شناسی معاصر.....
۹.....	۱-۱- جایگاه توجیه اعتقادات دینی.....
۱۰.....	۱-۲- معرفت‌شناسی.....
۱۱.....	۱-۲-۱- واژه‌ی معرفت‌شناسی.....
۱۲.....	۱-۲-۲- متعلق معرفت.....
۱۳.....	۱-۲-۳- تعریف معرفت.....
۱۴.....	۱-۳- باور.....
۱۵.....	۱-۴- صدق.....
۱۵.....	۱-۴-۱- نظریه‌ی مطابقت.....
۱۶.....	۱-۴-۲- نظریه‌ی انسجام.....
۱۷.....	۱-۴-۳- نظریه‌ی اصالت عمل.....
۱۷.....	۱-۴-۴- رأی آلستون در باب صدق.....
۲۰.....	۱-۵- توجیه.....
۲۱.....	۱-۵-۱- میناگرایی.....
۲۲.....	۱-۵-۲- انسجام‌گرایی.....
۲۳.....	۱-۵-۳- رأی آلستون در باب توجیه.....

- ۶-۱- معرفت‌شناسی دینی..... ۲۴
- ۱-۶-۱- بازسازی الاهیات عقلی..... ۲۶
- ۲-۶-۱- ایمان‌گرایی..... ۲۷
- ۳-۶-۱- معرفت‌شناسی اصلاح‌شده..... ۲۷
- ۴-۶-۱- توسل به تجربه‌ی دینی..... ۲۸
- فصل ۲. ماهیت تجربه‌ی دینی از دیدگاه ویلیام آلستون..... ۳۱
- ۱-۲- تعریف تجربه‌ی دینی..... ۳۳
- ۲-۲-۲- تجربه‌ی دینی از نظر آلستون..... ۳۵
- ۲-۲-۲- ویژگی تجربه‌ی دینی مورد بررسی آلستون..... ۳۸
- ۳-۲- ارزیابی ماهیت تجربه‌ی دینی..... ۳۹
- ۱-۳-۲- تبیین دیدگاه آلستون..... ۴۱
- ۶-۲- ادراک حسی..... ۴۱
- ۱-۶-۲- مراتب یا انواع ادراک حسی..... ۴۲
- ۲-۶-۲- شرایط ادراک..... ۴۹
- ۷-۲- بررسی برخی از نمونه‌هایی تجربه‌ی عرفانی..... ۵۱
- ۱-۷-۲- نمونه‌هایی از تجربه‌های عرفانی با مضامین غیر حسی..... ۵۱
- ۲-۷-۲- ویژگی‌های بارز تجربه‌های عرفانی..... ۵۳
- ۱-۲-۷-۲- آگاهی به خدا تجربی است..... ۵۳
- ۲-۲-۷-۲- آگاهی تجربی، یک آگاهی مستقیم است..... ۵۴
- ۳-۲-۷-۲- متعلق آگاهی مورد ادعا خداوند است..... ۵۶
- ۸-۲- نمونه‌هایی از تجربه‌های عرفانی با مضامین حسی..... ۵۷
- ۹-۲- تفاوت و تشابه ساختاری ادراک حسی و ادراک عرفانی..... ۵۹

فصل ۳. توجیه باورهای دینی از دیدگاه ویلیام آلستون..... ۶۷

۱-۳- رویکردهای تجربه‌ی دینی..... ۶۹

۱-۱-۳- رویکرد پدیدارشناختی تجربه‌ی دینی..... ۶۹

۲-۱-۳- رویکرد روان‌شناختی تجربه‌ی دینی..... ۷۰

۳-۱-۳- رویکرد جامعه‌شناختی تجربه‌ی دینی..... ۷۱

• یادآوری..... ۷۱

۲-۳- توجیه..... ۷۲

۳-۳- باورهای ادراکی..... ۷۵

۴-۳- توجیه در بادی امر..... ۷۸

۵-۳- باورهای تجلی‌بنیاد..... ۸۰

۶-۳- اعتمادپذیری رویه‌های باورساز..... ۸۴

۱-۶-۳- دلایل اعتمادپذیری ادراک حسی..... ۸۵

۱-۱-۶-۳- بررسی برهان‌های پیشین..... ۸۵

۲-۱-۶-۳- بررسی برهان‌های پسین..... ۸۸

۳-۱-۶-۳- راه حل آلستون در اعتمادپذیری ادراک حسی..... ۸۹

۷-۳- ویژگی‌های رویه‌های باورساز..... ۹۰

۱-۷-۳- ویژگی‌های رویه‌های باورساز مبتنی بر ادراک عرفانی..... ۹۴

۲-۷-۳- ثمرات رویه‌های باورساز..... ۹۸

۸-۳- معانی عقلانیت و منظور آلستون از عقلانیت..... ۱۰۱

فصل ۴. نقد و بررسی دیدگاه ویلیام آلستون..... ۱۰۵

۱-۴- ارزیابی ماهیت تجربه‌ی دینی از دیدگاه آلستون..... ۱۰۶

۱-۱-۴- شباهت ساختاری این دو نوع تجربه..... ۱۰۷

- ۱۰۸-۲-۱-۴- تفاوت‌های موجود بین تجربه حسی و تجربه‌ی دینی.....
- ۱۰۹-۳-۱-۴- انتقادات ناظر بر فاعل تجربه و پاسخ آستون.....
- ۱۱۰-۴-۱-۴- انتقادات ناظر بر متعلق تجربه و پاسخ آستون.....
- ۱۱۳-۵-۱-۴- انتقادات ناظر بر تجلیات تجربه عرفانی و پاسخ آستون.....
- ۱۱۶-۲-۴- ارزیابی رویکرد معرفتی آستون به تجربه‌ی دینی.....
- ۱۱۶-۱-۲-۴- چالش کثرت‌گرایی دینی و موضع‌گیری آستون.....
- ۱۱۹-۱-۱-۲-۴- پاسخ آستون.....
- ۱۲۱-۲-۲-۴- توجیه در بادی امر.....
- ۱۲۴- فصل ۵. فراتر از توجیه.....
- ۱۳۰-۱-۵- معرفت‌شناسی معاصر و چالش‌های پیش‌رو.....
- ۱۳۱-۲-۵- معرفت‌شناسی باور.....
- ۱۳۵-۳-۵- توجیه و موجه بودن.....
- ۱۳۵-۴-۵- توجیه معرفتی.....
- ۱۳۷-۵-۵- صدق به عنوان هدف پایه‌ای معرفت.....
- ۱۴۲-۶-۵- رویکرد ارزش‌داوری معرفتی.....
- ۱۴۳-۷-۵- ویژگی‌های باور.....
- ۱۴۳-۱-۷-۵- صدق.....
- ۱۴۶-۸-۵- مباحث مطرح در رویکرد جدید آستون در معرفت‌شناسی.....
- ۱۴۷-۹-۵- رویکرد جدید آستون و توجیه اعتقادات دینی.....
- ۱۵۱- ارزیابی نهایی.....
 - ۱۵۴- فهرست منابع فارسی.....
 - ۱۵۷- فهرست منابع انگلیسی.....

مقدمه

نوشتار حاضر در صدد بیان چگونگی توجیه اعتقادات دینی از دیدگاه ویلیام آلستون است. توجیه و خردپذیر کردن باورهای دینی امروزه از جمله موضوعات مهم و مطرح در میان فلاسفه و اندیشمندان غربی است. توجیه پذیر کردن باورهای دینی در عصر دین‌ستیزی و دین‌گریزی‌ای که در غرب رواج یافته، بسیار ضروری به نظر می‌رسد. عصر کنونی که با رشد فزاینده علوم تجربی و تکنولوژی همراه بوده است، دستاوردهای بسیاری را برای انسان امروزی به همراه داشته است. علوم رایانه‌ی، فن‌آوری اطلاعات و تبادل سریع داده‌ها، سفرهای فضایی و موارد فراوان دیگر همگی انسان را مفتون و شیفته خود ساخته‌اند. عصر رنسانس را می‌توان شروع این خودشیفتگی دانست. در واقع رنسانس تولد دوباره‌ای برای انسان غربی محسوب می‌شود. در آن زمان بود که وی نگاه خود را از آسمان بر گرفت و به خود انسان از جنبه ناسوتی و زمینی توجه کرد، سیطره کلیسا را کنار نهاد و با انسان‌مداری به مسیر خود ادامه داد. این توجه افراطی به جنبه ناسوتی، بدون در نظر گرفتن جنبه لاهوتی انسان، معضلات فراوانی را پیش‌روی بشر امروزی قرار داده است و انسان مدرن را دچار نوعی سردرگمی ساخته است. گستردگی علوم تجربی موجبات این توهم را بوجود آورد که واقعیت، متحصر در امور محسوس و فیزیکی است. بدین ترتیب بستر مناسبی برای انکار امور غیرحسی و غیر مادی فراهم شد. براهین اثبات وجود خدا مورد انتقاد جدی بسیاری از متفکران قرار گرفت؛ از این‌رو مطالعه‌ی دین و خردپذیر کردن

باورهای دینی از مسائل مهمی است که بسیاری از اندیشمندان و فیلسوفان را به خود مشغول ساخته است.

موجه بودن یا نبودن یک باور در معرفت‌شناسی، که خود شاخه‌ای از فلسفه است، مورد بحث و مذاقه قرار می‌گیرد. این شاخه از فلسفه بعد از طی فراز و نشیب‌های طولانی، در قرن نوزدهم به صورت یک علم مستقل درآمده است. معرفت‌شناسی معاصر با شک در اصل معرفت آغاز شد و براهین سنتی در باب امکان معرفت مورد شک و تردید قرار گرفتند. در این میان، براهین سنتی اثبات وجود خداوند نیز بسیار آسیب‌پذیر شدند. بسیاری از فیلسوفان برای حل معضل پیش‌آمده راه‌کارهای متنوعی را پیشنهاد کرده‌اند. توسل به تجربه‌ی دینی از جمله راه‌حل‌های، پیشنهادی بود. ویلیام آلستون از جمله کسانی است که توسل به تجربه‌ی دینی را برای توجیه باورهای دینی برگزیده است. وی سعی دارد از طریق تجربه‌ی دینی باورهای دینی را خردپذیر سازد. این نوشتار سعی و کوششی برای بیان دیدگاه آلستون در باب توجیه آموزه‌های دینی است.

• مسأله پژوهش

ویلیام آلستون چگونه اعتقادات دینی را توجیه می‌کند؟ این سؤال اساسی طرح پژوهشی حاضر است. آیا آلستون به عنوان معرفت‌شناس و فیلسوف دین، پذیرش باورهای دینی را عقلانی می‌داند؟ اگر پذیرش باورهای دینی عقلانی هستند، وی چه مسیری را برای موجه نمودن باور دینی در پیش گرفته است؟ امروزه موج الحادی‌ای که در جهان غرب گسترش یافته، بسیاری از فیلسوفان الهی را بر آن داشته است تا در مقابل این موج در حال گسترش موضع‌گیری کنند. آلستون نیز از جمله فیلسوفان موحدی است که در صدد است، گامی پرثمر در این عرصه بردارد. آلستون که خود دین مسیحیت را برگزیده، کانون توجه خود را دین و آموزه‌های مسیحیت قرار داده و در ابتدا آموزه‌های مسیحیت را مورد سنجش عقلانی قرار داده است. وی

بر این باور است که روش اتخاذی وی قابل تعمیم بر دیگر ادیان نیز می‌باشد. آلستون با توسل به تجربه‌ی دینی و شباهت ساختاری‌ای که بین تجربه حسی و تجربه‌ی دینی وجود دارد، سعی دارد تا اعتقادات دین مسیح را موجه سازد. پژوهش حاضر بر آن است که مدل توجیهی آلستون را بررسی و مورد ارزیابی قرار دهد. این پژوهش در صدد پاسخ به پرسش‌های است نظیر؛ ماهیت تجربه‌ی دینی از دیدگاه آلستون چیست؟ به نظر آلستون تجربه‌ی دینی چگونه می‌تواند اعتقادات دینی را توجیه کند؟ نقاط قوت و ضعف دیدگاه وی کدام است؟

همچنین این پژوهش در پی اثبات این است که آلستون تجربه‌ی دینی را از نوع ادراک حسی می‌داند. به نظر وی تجربه‌های حسی به نحو بی‌واسطه و مستقیم باورهای دینی را موجه می‌سازند. راه‌حل پیشنهادی آلستون شیوه‌ای نوین در عرصه دین‌پژوهی است که می‌تواند گام مؤثری در جهت تثبیت آموزه‌های دینی باشد.

• هدف و ضرورت پژوهش

این پژوهش بر آن است که با شناسایی، معرفی و بررسی یکی از مدل‌های نوین توجیه در جهت موجه نمودن اعتقادات دینی به طور عام و اعتقادات دینی مسلمانان به طور خاص گامی بردارد. پژوهش‌های این‌چنینی در واقع نمونه‌ای از فلسفه‌ورزی در عرصه دین است. تأمل و تدبّر در باب آموزه‌های دینی موجبات فهم و درک عمیق از دین را برای مؤمنان و خداپاوران فراهم می‌سازد تا در سایه‌ی چنین درکی از دین، گنج‌فهمی و ساده‌انگاری که موجبات جهل و نادانی و چه بسا انکار حقیقت دین و در رأس آن خداوند را فراهم می‌سازد، برکنار مانند. برداشت ساده‌انگارانه و سطحی از دین معضلی است که امروزه جامعه ما با آن روبرو است. برداشت‌های یک‌سونگرانه به دین بدون در نظر گرفتن ابعاد مختلف آن، گاهی مؤمنان را دچار سردرگمی می‌کند. روند عقلانی کردن دین هرچند در کشور ما به گستردگی جامعه غربی نیست، اما این مباحث در بسیاری از محافل علمی و تحقیقاتی

مطرح می‌شود. به نظر می‌رسد طرح سؤال‌هایی در باب دین و به چالش کشاندن برخی آموزه‌های آن نه تنها به ضرر دین نخواهد بود بلکه بستر مناسبی را برای درکی عمیق از دین فراهم می‌سازد.

• ساختار پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی، تحلیلی است. روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای می‌باشد. منبع اصلی این تحقیق کتاب *Perceiving God* (=دراک خداوند) است. این کتاب مهم‌ترین اثر آلستون در این زمینه می‌باشد. این پژوهش مشتمل بر پنج فصل می‌باشد.

فصل اول تحت عنوان درآمدی بر معرفت‌شناسی معاصر است. در این فصل سعی شده تا مختصری از تاریخچه معرفت‌شناسی ارائه گردد و بسترها و زمینه‌هایی که موجب شده است که آلستون چنین موضعی را در معرفت‌شناسی اتخاذ کند، بیان شود.

فصل دوم تحت عنوان ماهیت تجربه‌ی دینی از نگاه آلستون می‌باشد. در این فصل نظر آلستون در باب ماهیت و چیستی تجربه‌ی دینی توضیح داده شده است. تجربه‌ی دینی علی‌رغم گستردگی معنایی آن، که شامل هر رفتار و تعاملی است که شخص در ارتباط با زندگی دینی خود دارد، آلستون معنای خاصی از آن را در نظر می‌گیرد. وی با آن دسته از تجربه‌هایی که نوعی آگاهی بی‌واسطه از خداوند هستند، سروکار دارد. از نظر وی چنین تجربه‌ای از نظر ساختاری همانند تجربه حسی است. در تجربه‌ی حسی سه رکن وجود دارند: مدرک، مدرک و شیء پدیدار. در تجربه‌ی دینی نیز این ارکان وجود دارد، فاعل تجربه، متعلق تجربه و تجلیات تجربه. همان‌سان که تجربه‌ی حسی منبعی برای آگاهی از جهان محسوس و فیزیکی است، تجربه‌ی دینی نیز می‌تواند منبعی برای باورهای غیر حسی و متافیزیکی باشد.

فصل سوم، رویکرد معرفت‌شناختی تجربه‌ی دینی را از دیدگاه آلستون بیان می‌کند. در این فصل سعی شده تا روندی که آلستون برای توجیه باورهای دینی از طریق تجربه‌ی دینی طی کرده، بیان شود. با توجه به شباهت ساختاری‌ای که آلستون بین تجربه‌ی حسی و تجربه‌ی دینی قائل است، باورهای ادراکی را در معنای عام آن، که هم شامل باورهای حسی و هم غیر حسی می‌شوند، در نظر می‌گیرد. آلستون باورهای ادراکی مبتنی بر تجربه (اعم از حسی و دینی) را که مبتنی بر تجربه‌ی مستقیم و بی‌واسطه فرد است، دارای توجیه در بادی امر می‌داند که اگر در معرض نقض کننده یا تضعیف‌کننده‌ای قرار نگیرند، آن باور می‌تواند دارای توجیه مطلق شود. آلستون با پذیرش اعتماد‌گرایی در فرآیند ادراک سعی کرده است رویه معتبری برای باورهای دینی ارائه دهد. فصل سوم شرح و بسط روند معرفتی‌ای است که آلستون طی کرده است.

فصل چهارم به ارزیابی رأی آلستون اختصاص دارد. در این فصل سعی شده تا نقاط قوت و ضعف دیدگاه وی بیان شود. انتقادهای در دو بخش اصلی ارائه شده‌اند. ابتدا انتقادهای ناظر بر ماهیت تجربه‌ی دینی که خود شامل سه دسته است؛ انتقادهای ناظر بر فاعل تجربه، انتقادهای ناظر بر فعل تجربه و انتقادهای ناظر بر پدیدار تجربه. و بخش دیگر انتقادهای ناظر بر رویکرد معرفتی آلستون بر تجربه‌ی دینی است. در این بخش دو انتقاد جدی که دیدگاه آلستون را به چالش می‌کشاند مورد بررسی قرار گرفته است. ابتدا انتقاد ناظر بر توجیه در بادی امر و دیگری مسأله‌ی کثرت‌گرایی دینی.

فصل پنجم در باب موضع‌گیری جدید آلستون در باب معرفت‌شناسی است. دیدگاه متأخر آلستون به طور کلی متفاوت از دیدگاه متقدم وی است. آلستون در سال‌های اخیر نظرات تازه‌ای در باب معرفت مطرح کرده است. وی با این رأی که توجیه تنها ویژگی اساسی برای یک باور است به شدت مخالفت کرده است. آلستون در دیدگاه جدیدش در پی کسب مطلوب‌های معرفتی برای تعیین ارزش‌داوری معرفتی است. از آنجایی که نظرات

متأخر آلتون هنوز در سطح وسیعی مطرح و مورد بحث قرار نگرفته است، لذا در این رساله به دیدگاه متقدم او پرداخته می‌شود و در فصل پنجم دیدگاه جدید وی به اختصار مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل ۱. درآمدی بر معرفت‌شناسی معاصر

گرایش به معرفت و حقیقت و دانستن آن چه آدمی از آن آگاه نیست، همواره برای انسان مطلوب و جذاب بوده است. سنن دینی میل به دانستن را امری فطری می‌دانند. صحت این امر را می‌توان با نگاه اجمالی به تاریخ معرفت دریافت. کشف مجهولات و سر در آوردن از اسرار هستی همواره از دغدغه‌های اصلی انسان بوده است. در قرون اخیر و هم‌زمان با رشد فزاینده علوم تجربی، برخی از اندیشمندان، دغدغه کسب معرفت را به خود معرفت معطوف کردند و سؤال از معرفت را به چیستی معرفت تغییر دادند و بدین ترتیب انسان توجه خود را از طبیعت برگرفت و نگاهش را به خود به عنوان فاعل معرفت معطوف کرد. دل‌مشغولی عمده وی این بود که بداند خود معرفت چیست و چگونه می‌توان اعتقادی را معرفت به حساب آورد. اندیشمندان و فیلسوفان بسیاری در پی پاسخ به این سؤال برآمدند. این روند با چنان شدت و حدّتی پیش رفت که در برخی مواقع سر از شک و تردید در آورد. براهین سنتی در باب معرفت، بسیار آسیب‌پذیر شدند و در معرض نقدهای جدی قرار گرفتند. در این میان باورها و آموزه‌های دینی نیز مصون از این نقدها نماندند. براهین سنتی در باب اثبات وجود خداوند، به عنوان براهین غیر قابل دفاع عقلانی مطرح شدند. این انتقادهای هم از سوی خداباوران، که از نظر منطقی و صوری این براهین را آسیب‌پذیر می‌دیدند، مطرح شدند و هم از سوی ملحدان که عدم برهان منطقی و معقول را دلیل بر عدم وجود خدا فرض گرفتند. این تردیدها، این سؤال را در ذهن تداعی می‌کرد، که آیا باورهای دینی و در رأس آن باور به خدا عقلانی و موجه هستند یا نه. فیلسوفان و خداباوران با توسل به معرفت‌شناسی دینی سعی کردند، به

مسائلی از این دست پاسخ دهند. آن‌ها با ارائه راهکارهای نسبتاً جدید، در پی جای‌گزین کردن براهین بهتر و مناسب‌تری در مقابل براهین سنتی برآمدند. از جمله این فیلسوفان ویلیام پیر. آلستون^۱ (۱۹۲۱-) است. آلستون از فیلسوفان خداپاور مسیحی و معاصر آمریکا است، که با ارائه نظریات بدیع و راهکارهای نسبتاً جدید، در باب مسائل معرفتی، از زمره‌ی بزرگ‌ترین و مشهورترین فیلسوفان دین معاصر در آمد. آلستون با توسل به تجربه‌ی دینی سعی دارد باورهای دینی را به نحو معقولی توجیه کند.

برای تبیین هر چه بهتر مبانی دیدگاه آلستون، آشنایی با بستر و زمینه‌های فکری آلستون، ضروری است. بنابراین، در ابتدا به اجمال توضیحاتی در باب معرفت‌شناسی ارائه می‌گردد. در ادامه، در باب معرفت‌شناسی دینی و رویکردهایی که در آن مطرح است، توضیحاتی داده می‌شود و سرانجام به رویکرد معرفت‌شناسی تجربه‌ی دینی، که رویکرد مورد توجه آلستون است، پرداخته می‌شود.

۱-۱- جایگاه توجیه اعتقادات دینی

توجیه اعتقادات دینی از مسائل مشترک بین الاهیات و فلسفه دین است. این مسائل هم در الاهیات و هم در فلسفه دین مورد بررسی قرار می‌گیرند. الاهیات و فلسفه هر کدام از منظری خاص به این مسائل می‌پردازند. در الاهیات و کلام سعی بر آن است که آموزه‌های دینی را اثبات و توجیه کند. در کلام و الاهیات هدف از توجیه علاوه بر اثبات عقلانیت، اثبات حقانیت یک دین نیز مطرح است. اما فلسفه دین از منظر فلسفی مسائل دین را بررسی می‌کند. فلسفه دین تأمل عقلانی در باب دین است. با نگاه فلسفی به دین آموزه‌های دین را می‌توان به سه صورت تصویر کرد:^۲

^۱ - William. P. Alston

^۲ - ر.ک. قنبری، اکبر، "دین و عقلانیت: گرایش‌ها و نگرش‌ها"، نقد و نظر، سال هفتم، شماره یکم و دوم، ۱۳۸۰-۱۳۷۹، ص ۲.